

LgV34 Pidžiny, kreoly
a smíšené jazyky
(Kontaktní jazyky)

Mgr. Matyáš Foltýn

Organizační informace

- náplň předmětu
- absence
- zakončení
- konzultace

Orientační rozložení semestru

- 25.09. – úvod, úvod do j. kontaktu
- 02.10. – klasifikace kontaktních jj.
- 09.10. – pidžiny
- 16.10. – pidžiny
- 23.10. – kreoly
- 30.10. – kreoly
- 06.11. – kreoly
- 13.11. – kreoly
- 27.11. – smíšené jazyky
- 04.12. – ×
- 11.12. – smíšené jazyky
- 18.12. – shrnutí

Úvod do jazykového kontaktu

Co je to jazykový kontakt?

Jazykový kontakt je situace, kdy dochází k interakci dvou jazyků.

Language contact occurs when speakers of two or more **languages** or **varieties** interact with and influence each other.

Spoluexistence dvou nebo více jazyků či variet jednak na úrovni kolektivní, tedy při jejich užívání v sociálním prostoru mnohojazyčné společnosti jako Kanada, Švýcarsko, Belgie nebo Československo, již se v souvislosti s ↗**mnohojazyčností** (multilingvismem) zabývá ↗**sociolingvistika**, jednak na úrovni individuální, tedy v mentálním prostoru mluvčích s různě rozvinutou schopností užívat dvou nebo více jazyků, kterou se pod pojmem ↗**bilingvismus** či trilingvismus zabývá ↗**psycholingvistika**.

Situace vedoucí k jazykovému kontaktu

Kde je jazykový kontakt?

Všude,
ale...

Kdy je jazykový kontakt?

Při koexistenci dvou a více jazyků či variet v rámci jednoho sociálního nebo mentálního prostoru.

Stěhování národů, expanze (kulturní kontakt, obchodní styky, kolonialismus), exogamie/migrace, mnohojazyčné společnosti (odvíjí se od jazykové politiky, cf. Švýcarsko × Kanada × Sovětský svaz), bilingvismus nebo diglosie.

Důsledky jazykového kontaktu

- jazyková změna (*language change*)
 - přejímání, interference
 - jazykový svaz (*Sprachbund*)
 - jazykový purismus
- jazykový posun (*language shift*)
 - jazyková smrt (*language death*)
- kontaktní jazyky
- intenzita jazykového kontaktu
 - slabá intenzita
 - pouze nahodilé výpůjčky
 - slabá, ale trvala
 - menší morfosyntaktické prvky
 - intenzivnější kontakt
 - rozšíření lexikálních výpůjček a abstrakce jejich komponentů; prosodické a fonotaktické rysy
 - silný kulturní tlak
 - vyrovnání fonetických systémů, paradigmat atd.
 - velmi silný kulturní tlak
 - významné typologické změny

Jazyková změna

ztráta / přidání / nahrazení rysů

- přejímání
 - lexikální přejímky / výpůjčky
 - mezery v lexiku a stylistické vrstvy
 - kalky
 - gramatické (+ hybridní) / sémantické / frazeologické
- interference
 - fonologická / morfosyntaktická

Jazyková změna:

Jazykový svaz

- seskupení min. tří nepříbuzných* jazyků sblíživších se v důsledku vzájemného působení v areálu
 - jádro × periferie
- balkánský jazykový svaz
 - alb., bulh., mak., rum.; balkán. rom., řečtina, srb-chorv.
 - *grua-ja*, *жена-та*, *muiere-a*; *një-mbë-dhjetë*, *edu-na-đeset*, *un-spre-zece*
- příklady Balkán, Indický subkontinent, pevninská jihovýchodní Asie, JAR, Standard Average European...

Jazyková změna:

Jazykový purismus

- snaha o kulturu jazyka ve shodě s ideálním modelem „čistého“ jazyka
 - odstranění cizích prvků a barbarismů
 - zpravidla zaměřen lexikum během vytváření standardu
 - historicky většinou zastával funkci obrannou, obrozeneckou

Code-switching (tj. střídání kódů)

- alternace mezi 2+ jazykovými systémy v jednom komunikačním projevu
 - alternace na úrovni vět (*inter- / extrasentential switching*)
 - alternace vně věty (*intrasentential switching*)
 - alternace na úrovni lexémů (*tag-switching*)
 - alternace vně lexémů (*intra-word switching*)

„Dala ka ng **cash just in case** di mag-**work** yung **ATM**.“

„Ngubani o**wrongo**, ufe wena umuntu omi lapha eceleni, bese uthi ngu**driver** o**wrongo**, so-ke **that's a part of life** yimpilo ephilwa lapha emgwaqweni uma ngabe ungumshayeli uzokwazi ukuthi yi**risk** yethu le ndaba yasemgwaqweni.“

Jazykový posun

- záměna jednoho obvykle užívaného jazyka za jiný
 - zpravidla se týká multilingvních menšin pod tlakem jazyka společensky dominantního
 - příklad: keltské národy, Židé, Aboridžinci, Koptové, Livonci, Jiholužičtí Srbové...
- **jazyková smrt**
 - jazykový posun, zúžení domén užívání, vymření mluvčích

Kontaktní jazyky



Pidžiny, kreoly a smíšené jazyky